

dietynos TFR Neringos miesto architektūrinio tyrimo
kaimo teta vyriausias architektas. Niola

straipsnio „Neringa - miestas“ išpausdiuto.
literatūra ir nuotraukos laikraštyje „Neringa“
(autorius vyr. architektas A. Davisa)

Pradėta 1968 m.
Baigta 1968 m.

Byleje 3 lapai

Saugoti neturimi nuotraukos

NERINGA MIESTAS

Į Neringą atvykstama kelioms, daugiausiai 12 dienų. Žmonės trokšta pamatyti vos ne legendarinių tapusi gamtos kampe-
lį, turi vilties pabėgti iš triukšmingo miesto ir pailsėti seno
žvejų kaimelio ramybėje, pažvejoti mariose, o vakare pasėdėti ty-
liame prieangyje, pašnekėti su žvejais. Tokia mūsų Neringą vaiz-
duoja dailininkai, kinas, žurnalistai.

Neringoje išbuva 295 dienas, dalyvauju miesto vald-
žios pasitarimuose, aplankiau daugelį žmonių jų namuose, kasdieni-
nė mano duona - projektai, statybos. Taigi susipažinau su Neringa
iš arti ir noriu perduoti keletą žodžių dėl dalykų, kurie pradeda
kelti man rūpestį. Tikėjosi, kad šie rūpesčiai nesvetimi ir tiems,
kurie domisi šio smėlingo miesto ateitimi.

Kuomet tapo aišku, kad nyksta unikali Nerijos gam-
ta buvo priimtas paprastas sprendimas - apriboti įvažiuojančių skai-
čių. Praėjo keleri metai ir užkarda ant kelio Smiltynėje davė puik-
nius rezultatus. Apie juos nemaža rašyta, jaučiama pačioje Nerijoje,
Augmenija, kopos nebennyksta. Tvarka. Jeigu norėtume, kad nesikeistų
žvejai ir jų kaimai mums reikėtų uždėti dar vieną užkardą - laikui.
Deja, laiko nesustabdysi net ir Neringoje, šiaip jau gerokai ats-
kirtoje nuo kontinento. Čia irgi laikas atsispindi žmonių sąmonėje,
statybose, gyventojų skaičiaus augime.

Kada Neringai buvo suteiktos miesto teisės kai kas,
gal būt, ir stebėjosi: smiltynai, miškai keletas žvejų kaimų.
Praėjo ne taip jau daug laiko ir Neringa dabar jaunas miestas su
visomis ~~braga~~ būdingomis miestui gėrybėmis ir blogybėmis. Kaip ži-
nia, XX a. miestų augimą sunku sustabdyti. Sąlygas Neringos mies-
tui ^u gėti sudarėme patys, kuomet nutarėme padidinti poilsio namų
skaičių. Vadinasi, dabar reikia kalbėti ar šį augimą nukreipsime
pagal savo norą.

Nevisiems žinoma, kad miesto administraciniame cen-
tre Nidoje netolimoje ateityje bus pastatyti stambūs ryšių centras,
Vykdomasis komitetas, plačiaekraninis kino teatras, parduotuvės,
didžiuliai poilsio namai su plaukymo baseinu, vaikų darželis- lop-
šelis, daug naujų gyvenamųjų namų, visa eilė bendrabučių, ir dar,
dievas žino, ar sąrašo pabaiga čia. Didesnę šių pastatų dalis jau
suprojektuota ir laukia statybininkų.

Vyriausybė sudarė puikias sąlygas architektų kūrybai Neringoje. Čia nėra nei vieno tipinio projekto. Tad, kame gi reikalas? ~~Aš sakyčiau~~ Kodėl beveik visi vienbalsiai pripažįstam, kad Nida nebetenka savo veido? Aš sakyčiau tam yra iš esmės dvi priežastys. Pirmiausiai beviltiškas senųjų sodybų nykimas. Senoji etnografinė miestelio dalis tirštai apgyvendinta. Viename name gyvena po kelias šeimas. Tai slaptai, tai oficialiai iškertami papildomi langai ar durys, ~~paž~~ prilibdomas priestatas, garažas, telcanta ir pan. Kiekvienas viečiai šnekėdamas apie praeities grožį, slaptai stengiasi juo atsikratyti - jam nepatogu.

Keičia savo išvaizdą ir tie etnografiniai namai, kuriuos paverčiam poilsio namais: po rekonstravimo pastatas paplatėja, atsiranda daug neetnografiškų langų, žiūrėk nei iš šio nei iš to pasikelia dalis stogo ir atsiranda palėpės neturinčios su praeitimi nieko bendro. Mes puikiai žinome kas darosi kai forma neatitinka turinio. Kokia čia gali būti kalba apie išsaugojimą senojo grožio, jei jo belieka viena kita medžio plaustinio kopija ir tai tik stogo elementuose. Prie pačių geriausių norų, mes galim išsaugoti pastatų skaičių, bet jokių būdų ne jų vertę. Aiškinti kas mums yra svarbiau, turbūt, nereikia.

Prisipažinkim, kad su Nida nepergeriausiai pasisekė. Bet liko dar Juodkrantė ir vėliau Pervalka. Juodkrantėje nė

Antra priežastis - naujosios statybos. Sudarę sąlyga miestui augti, architektai ėmė nebespėti su šiuo augimu. Projektavimo darbas buvo patikėtas Kauno miestų Statybos Projektavimo Institutui. Projektai ruošiami skubokai, peržiūrimi siauro architektų rate, faktiškai pačių autorių, nebuvo surengtas nei vienas atviras konkursas. Kas iš to jei mes dar ginčijamės kokia turi būti naujoji Nidos architektūra - medinė, mūrinė, šiaudinė ar čerpių, aukšta ar žema, jei beveik visi minėti objektai suprojektuoti arba statomi ir man beliko padėti vos keletą parašų "suderinta". Projektai vieni geresni, kiti blogesni, retas prikibęs prie landšafto. Nepavyko susigiminiuoti su senąja architektūra, nepavyko sukurti ir vieningos naujos architektūros. Priaygtinai teigti, jog visi pastatai turėtų būti pansūs į kuršių sodybas yra lygiai neprotinai, kaip ir manyti jog "ultramodern" architektūra suteiks Neringai grožio. Vadinasi, tenka ieškoti kažkokio vidurio kelio ir, visai suprantama, kad tai vienas iš sunkiausių kelių, susilaukęs prieštaraujančios kritikos. Gerai jai, šie ginčai kyla kol projektas ant popieriaus, o ką daryti jai jis įvykdytas?

Prisipažinkim, kad su Nida nepergeriausiai pasisekė. Bet liko Juodkrantė, o vėliau ir Pervalka. Juodkrantėje nėra etnografinių pastatų, tačiau miestukas mums brangus ir mielas savo višuma - kuršiai mokėjo statyti. Prieš mus uždavinys patalpinti čia trejetą - ketvertą tūkstančių vasarotojų ir apie pusantro tūkstančio vietinių gyventojų. Jau vien šis skaičius kelia nerimą: ar ne per daug? Labai neteisinga būtų laikytis principo "visi norim palisėti Juodkrantėje". Jei prigrūsime poilsiautojų, tai vargu ar Juodkrantėj verta palikti tokį pavadinimą. Čia maža statyboms vietos. Reikia dar kartą paskaičiuoti, koks poilsiautojų skaičius pats optimaliausias. Bet gi nežiūrint visko, XX a. dvelktels ir Juodkrantėje. Užkonservuoti senųjų pastatų neišmanoma - supuvę. Taigi gyvenvietę teks perstatyti. Atrodo turime visas galimybes nenusileisti kuršiams - esam mokyti. Jeigu projektuosim, kaip lig šiolei, tai Neringoje mes niekad nesukursim vieningos ir darnios architektūros, mes turėsime čia tik puikų placdarmą architektų individualybėms pasireikšti. Reikia pabandyti konkurso keliu suprojektuoti ar konkretų ar visai abstraktų, simbolišką pastatą ar, pagaliau visos gyvenvietės kaip visumos, vaizdą ir atrasti pagaliau tokias medžiagas ir formas, kuriomis vėliau vadovautis atrenkant tinkamus projektus. Juk kiek gerų pavyzdžių, perstatant senas gyvenvietes, turime pasaulyje. Šiuo atžvilgiu labai įdomūs projektavimo darbai atliekami Kauno architektūros institute. Deje, praktinė nauda dar iš to neturime. O gaila. Taip išsirašyti į landšaftą, kaip mokėjo kuršiai turim sugebėti ir mes, netgi naudodami kitas statybines medžiagas. Kad ne pamiršti kaip atrodė senosios sodybos, kad tikrai išsaugoti tai kaip brangų mūsų tautos kultūriškai, perduokim keturias, - penkias sodybas muziejui. Praktiškai tai realus maksimalus skaičius nemažiau kaip dešimčiai metų. Parinkim sodybas, tai, kad jos sudarytų vieną grupę, ir renkim jas senoviškai su baldais, tinklais pastatykim nors vieną barkasą. Šitaip bus žymiai efektingiau ir pigiau, nes dabar eikvojamos didelės lėšos senųjų namų remontui, o naudos jokios: ir eksploatuoti nepatogu ir etnografijos nelieka.

Jeigu protingai elgsimės, Neringai virstant nauju miestu nebus reikalingos tokios skaudžios operacijos ir amputacijos, koki dabar ištinka mūsų senosius kaimius ir miestelius.

Neringos miesto vyr. architektas

A. ZAVIŠA

